

sam nostram tuendam habere nobis videamur, nihil adversus Deum valent, omniaque adeo concidere necesse est; et tandem nobis veniendum erit ad id quod superius tractatum fuit, scilicet Deum mille articulos pro uno habiturum. Caveamus itaque nobis, ne cum eo disceptemus et contendamus cap. ix. 3, sed cum Iobo victi ac ponentes manus illi supplices porrigamus : manum porro super os ponere gestus est agnoscens peccatum oris et verborum, sicut manu pectori admodum agnoscimus et fateamur peccatum cordis. Ah manum imponat ori et auri, quisquis turpiloquium unquam vel mutua colloquutione vel auditione benevola promovit; doleat talia dixisse, ac delectetur dicta, sed lis ultra non addat; excusati a se

Turpiloquium cavendum.

viperinam linguam. Paulus orbis ecclesiastes, cum post longissimam navigationem celo frigidato ac pluvio in insula Mitylene locum strueret, eique sarmenta pabuli vice ingereret, serpens sarmentis immixtus ab igne resiliit, et Pauli manum invasit : « Et ille quidem, inquit sacer textus Actor. xxviii. 5, excusatus bestiam in ignem, nil mali passus est. » Turpiloquium reptile viperinum est, quod aures invadit, et inde per omnem animum virus suum dividit : excusati hanc viperam, qui laedi non vult; et illos ignes aeternos consideret, in quibus non epulonam duntaxat aut helluonum, sed villosorum omnium lingua ardebunt, guttulam in refrigerium mendicabunt: sed et guttulae negabitur.

CAPUT QUADRAGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Deus adhuc post confessionem aeris instat, arguens Iobum, quod visus sit divinae justitiae detraxisse; ostenditque et potentiam suam in Behemoth et Leviathan, Iobo tandem silentium indicens.

1. Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit : 3. Accinge sicut vir lumbos tuos : Interrogabo te, et indica mihi. 3. Numquid irritum facies iudicium meum : et condemnares me, ut tu iustificeris? 4. Et si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas? 5. Circunda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosus induere vestibus. 6. Disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem humilia. 7. Respice cunctos superbos, et confunde eos, et contere impios in loco suo. 8. Absconde eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam. 9. Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. 10. Ecce, Behemoth, quem feci tecum, foenum quasi bos comedit. 11. Fortitudo ejus in lumbis ejus, et virtus illius in umbilico ventris ejus. 12. Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum ejus perplexi sunt. 13. Ossa ejus velut fistulae aris, cartilago illius quasi lamina ferrea. 14. Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus. 15. Haec montes herbas ferunt : omnes bestiae agri ludent ibi. 16. Sub umbra dormit in secreto calami, et in locis humentibus. 17. Protegunt umbram umbram ejus, circumdabunt eum salices torrentis. 18. Ecce, absorbebit fluvium, et non mirabitur : et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus. 19. In oculis ejus quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares ejus. 20. An extrahere poteris Leviathan hamo, et fune ligabis linguam ejus? 21. Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus? 22. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? 23. Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? 24. Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? 25. Concident eum amici, dividunt illum negotiatores? 26. Numquid implebis sagenas pelle ejus, et gurgustium piscium capite illius? 27. Pone super eum manum tuam : memento belli, nec ultra addas loqui. 28. Ecce, spes ejus frustrabitur eum, et videntibus cunctis praecipitabitur.

Verz. 1 et 2.

1 et 2. RESPONDENS AUTEM DOMINUS JOB DE TURBINE DIXIT: ACCINGE SICUT VIR LUMBOS TUOS; INTERROGABO TE; ET INDICA MIHI: — Septuaginta interpretes loquunt, *fra dei brachium e Kipos, etne nra hnd in rai vepous,*

adhuc suscipiens Dominus dicit Job de mabe; qualoquendi ratione etsi secundum Scripturam phrasim tantum indicetur voluisse Deum se convertere ad respondendum ipsi Iobo, sicut Luc. x. 30, « susci-

plura Jesus legisperito dixit, » etc. Graeci Patres fiamen hic magnam Dei benignitatem exprimi credunt; unde sic exponunt suscipiens, id est complectens aut complexus, quod quasi ad complectendum Iobum se Deus converterit, eo modo quo pius pater ad filium, quem aliquandiu dimisit in tribulatione clamantem, se tandem convertit, eumque complexibus suscepit. Ita Olympiodorus in *Caten.* : « Incredibile hoc loco Dei erga homines perspicitur benevolentia: quia enim Iobus eo quae se digna erat sanctitate disputare cum Deo recusava, ac se nihil esse confessus erat; ideo illum rursus Deus blande amiceque compellat : Noli, inquit, silentio uti; loquere; te ipse collige; vir esto; aegritudinem pelle; animoque complexus quid respondere oporteat, viro dignam da responsonem. » Similia ibidem adiens Origenes : « Etenim, inquit, tanta Dei est benignitas, ut non iudicis, sed ejus qui in iudicium vocatur, personam suscipiat. Ex quo genere est et illud *Ier. i. 18* : *Venite, et disceptemus*; nec non illud *Mch. vi. 3* : *Popule meus, quid feci tibi?* Ecce tibi Deus Iobum premio afficit, cum interrogat hominem, cum audit, cum ei potestatem facit respondendi, » etc. Deus ergo ex graecorum Patrum sententia quasi benigne Iobum complectens, ad loquendum cum fiducia sic excitabat dicens : *Accinge sicut vir lumbos tuos*, ubi expendit quem admittit Dominus ad secum colloquendum de turbine; haud alium sane quam illum, qui ex elusa feminea infirmitate virilem acceperat virtutem; ad quae verba Origenes in *Caten.* ait : « Nec enim qua par est dignitate cum Deo loquatur, nisi lumbis succinetis atque compressis. Non igitur Deo quisquam, prius respondeat, quam vir absolutus exsiterit, hoc est, ad spirituale aetatem pervenerit. » Omne exuat femineum, qui de sublimi dignitatem cum Deo colloqui habet; nec prius eo accedere praesumat, quam perfectus vir exsistat. Ubi lex dabatur in monte Sina inter densissimam caliginem, inter flammaram lampades coruscantes, unus Moyses et Aaron tenebant montis cacumen, et ad turbinem penetrabant, at de gregali multitudine dicitur *Exod. xx. 18* : « Cunctus autem populus videbat voces et lampades, et sonitum buccinae, et montem fumigantem. »

Admittitur Moyses ad cacumina montis terenda, ad scrutandam et penetrandam caliginem, ad scribendam legem; verum gregalis multitudo ut infirma minime admittitur : imo in eo vita ejusvis popularis et infirmi hominis consistit, quod monti non appropiet, sed solum voci audienda et percipiende incubat. Unde pulchre D. Nazianzenus *Orat. 29* : « Primum, inquit, ex ipso Moysae audio quo tempore oracula ei Deus edebat, quamvis ad montem multi acubus essent, inter quos Aaron etiam erat cum duobus filiis, sisque sacerdotibus; tamen ceteros omnes omnia adorare jussos esse, Moysae autem solum ad eum propius accessisse, populum vero ne simul

Non nisi vir perfectus cum Deo se colloquat: exempla Moyses et Aaron.

Populo talis est ad audire vocem pastoris et Dei.

quidem ascendisse. Atque alios fulgura, tonitrua, tubarum clangor, et mons fumus circumfusus, et horrendae comminationes atque hujusmodi terrores deorsum sistebant; adeo ut ipsi praclare se cum agi arbitrentur, quod vel solam Dei vocem audirent. » Expende in quo preclarissimum beneficium populares homines acciperent, nunquam, quod solam Dei vocem audirent : nimirum enim tutum fuit, sed maxime timendum homini infirmo virtutis aliud quid sublimius spectare, quam ut vocem audiat et percipiat pastoris divini. Cave igitur tibi, quisquis adhuc infirmus, qui nondum virili et perfecta virtute viges, ne velis in potentias Domini introire : mirum enim erit, si inter magna Dei non peras, ubi montis caligo et turbo aedeunda sunt, non ovias accedat, sed pastor; non populus, sed Moyses; non femina, sed qui perfecta et virili virtute insiguntur. Atque hoc est quod ait Dominus ad Iobum : « Accinge sicut vir lumbos tuos, » id est, praesta te virum, ut mihi valeas respondere. In Hebraeo est *גבר*, quod vocabulum innuit *virum fortem* ac strenuum; et certe talium est proprium accingi; unde *militas accincti* dicitur generosi ac strenui, qui et decus et gloriam in clypeis facinoribus et labore sequuntur, et ab ignavia refugint : hi *supr. cap. xxx. 25*, a Septuaginta vocantur *πονηροι* : qui sunt milites honorationes divite balteo, ut *ibid.* notat Olympiodorus; vel ordines militares, ut vult Isidorus, in opere strenuos, in pugnando exercitatos. Hic mirum videri possit, quomodo Deus Iobum iterum modo formidabili loquatur, et ipsum ad certamen provocet, ejusque arrogantiam irrideat, cum ipse in se prostratus fuerit. Sed sciendum, in eo Deum non loqui duntaxat pro Iobi persona, sed sine ulla exceptione universum genus humanum alloqui et errare, q. d. Homines huc omnes suas vires conferat, praeparat se quantum volens, omnibus suis praesidiis instructi accedunt, quid adversus me proficient? En quomodo Deus omnes magnos aequae ac parvos ad certamen provocet, ut ostendat ipsos nullam virtutem, quae sit ipsius virtuti par, adferre posse. Unde subdit :

3. NUMQUID IRRITUM FACIES JUDICIUM MEUM, ET CONDEMNAS ME, UT TU JUSTIFICERIS? — Interrogatio haec vehementer ad hunc modum exponi potest : Tu Iob conquestus es de me, quod te insonem eceiderim, et ita locutus es, ut videreris velle me coarguere, mecum in iudicio disceptare, mihi in iudicio quasi injusto vexatori prevalere; quod nihil videtur aliud, quam me iniustitie damnare, ut tu tandem justus appareas : *irritum enim facere iudicium*, est non rectum fuisse ostendere, quare iudex vel iniquitatis vel ignorantie condemnatur, cum ejus iudicium revocatur. Cum ergo Job tam aperte jactaret cupere se cum Deo de reddito adversus se iudicio disputare, adeoque cause aequitatis confideret, ut Deo dicere non dubitaret cap. xii. 18 : « Si fuero iudicatus, scio quod justus inveniar.

Non quam tuus fuit homini ad hunc infirmo spectare sublimis

Accinctio fortis dicitur.

Verz. 3.

Quid sit irritum facere iudicium

antequam temere jactet se cum Deo velle contendere, q. d. Tunc, o Jobe, in judicio priores partes tibi concedam, et triumphali more efferti gloriosae patiar, et pretiosis inditum ornamentis in altum attolli, cum eandem mecum in tonando et fulminando potentiam ostendes; cum superbos spiritus in furore tuo disperges et deprimes, et eorum potentiam, quam ipsi tanti faciunt et amant, inanem esse ac futilem demonstrabis. Tunc enim ostendes te aliquid habere divinum, si quotquot in orbe superbo sunt animo, solo tantum oculorum conjectu confundas et deprimas, et impios in eodem loco, in quo immoderate superbiunt et exultant, extinguas, et in sepulchrum ac foveam, tanquam ignobilis turbae, illorum cadavera ignominiose conjicias. Hec ego nullo obtinente ac retardante facio; quod si tu; o Jobe, prestare poteris, tunc tibi in tua causa disceptanda victoriam concedam, ex te innocentem iniquo judicio damnatum esse confitebor.

Hic autem semper est ea comparatio quam jam attigi, ut nempe, cum quid sit Deus ejusque natura et officium cognoverimus, vicissim nos intueamur, ut id ex una parte Dei gloriam incomprehensibilem, ex altera tot miseriam, quae in nobis sunt, magis elucere faciat. Ceterum nobis hoc in loco significatur Dei munus esse, solo suo aspectu omnes superbos in abyssum precipites mittere, et improbos exterminare; eumque regnare et triumphos suos agere videbuntur, eos de terra deletum iri: «Aspexit, inquit Habacuc. cap. iii, 6, et dissolvit gentes,» vel, ut est apud Septuaginta, *liquefacte sunt gentes*. Quando nimirum placet Deo mundum putre nequitia pollutum, magnis sceleribus contaminatum, ad nutum restitantis oculi ejus deluunt gentes, montes liquefiunt, terra dehiscit, caelum ut liber involvitur, natura tabescit. Nunc vero an idem possint efficere homines? nunquid aspectu praediti sumus, qui hostes nostros abolere, et in primis improbos extinguere et delere possit? hoc itaque cum non possimus, nequaquam nobis cum Deo congruere ad disceptanda tutum aut consultum esse intelligamus. Ubi notanda est doctrina quaedam singularis, cum ironice nobis exprobrat neminem posse se suis viribus servare: id enim ostendit, nos nobis omnibusque adeo virtutibus nostris diffidere debere; nosque ita deprimi oportere, ut nullum, nisi in ipso solo, presidium et quietem habeamus. Denique ostendit, Deum immanes quasdam cum in mari tum in terra creasse beluas, quae nobis terrorem incutere debeant, ne amplius tantopere nos in ipsum insurgendi titillet desiderium. Diserte vero mentio fit *Behemoth*, de quo subdit:

10. ECCE BEHEMOTH, QUEM FECI SECUM, FOENUM QUASI BOS COMEDIT. — Quoniam haec difficilia sunt, mysteriaque divina continent, ante omnia hic investigandum, quid per nomen *Behemoth* intelligatur; omnes quidem tam graeci quam latini Pa-

Del pro-
prium
est sas
prime-
re.

Dei glo-
ria nos-
tris mi-
seris im-
pende-
randa.

tres et auctores summo consensu intelligunt nomen *Behemoth* esse nomen plurile apud Hebraeos, quod graece *βηξια*, prout Septuaginta transtulerunt, latine *bestias* sonat; quid autem harum bestiarum nomine significetur, varie ipsi declarant. Quidam enim ex graecis Patribus, ut tradit D. Julianus in *Caten. graec.*, credunt significare similitudinem vermium, qui ipsi S. Jobo adherent, quos, propter voracitatem et adacitatem carni illius, *bestias* vocat Deus, qui quoniam tantum comedebat carnem illius, quam *faeni* nomine intelligendam dixit Deus *Isai.* xl, 6, et ejus solam pulchritudinem devorabant, animam autem ejus et spirituales illius pulchritudinem non solum non absorbent, sed splendidiorem reddebant, dicantur *comedere fenum*: quod et Olympiodoro non displicuit. Alii tamen ex graecis, ut idem Olympiodorus in eadem *Caten.* recenset, *bestiarum* nomine demonum innumeram multitudinem intelligunt, quos *lavid bestias* vocat dicens *Psal.* lxxii, 19: «Ne tradas bestias animas confidentes tibi,» quod ex professo prosecutus est Origenes *hom.* 16 in *Levit.*; secundum quem sensum voluit Deus indicare magnam demonum congeriem, et ingentem exercitum eorum fuisse, qui ad B. Jobum expandendum processerant: ita etiam censent aliqui ex latinis, ut Cajetanus ad hunc locum; imo et D. Augustinus *lib. XI De Civit.* cap. xv, et seq.; item *lib. XI in Gen. ad litt.* cap. xx et seq. Alii nomine *Behemoth* absolute intelligunt *Satanam*, quem Deus in plurali vocat *bestias*: quia etsi ipse unus sit, omnium tamen bestiarum feros et inimicos mores continet: ita ex graecis Origenes Olympiodorus, Gregorius Nazianzenus, Athanasius, bidenus in *Caten.*; et ex latinis S. Augustinus supra citatus, Gregorius ad hunc locum, Isidorus *lib. VIII Etim.* cap. xi. Urbanus papa in *Psal.* l et alii. Multi nomine *Behemoth* intelligunt *bestiam* aliquam *terribilem*, in quantum in typo et figura coram oculis nostris exprimeret Deus diaboli tyrannidem, nequitiam, fraudes, fallacias, machinas: ita S. Chrysostomus in *Caten.* scribit. Quenam autem sit talis bestia, difficile est explicatu: mirabiles quasdam fabulas confingunt rabbini, ut eam explicent, indignas quae a nobis referantur, de quibus vide Hieronymum a Sancta Fide *lib. I Contr. Jud.* cap. ix.

Denique D. Thomas in *Job.* cap. xl, lect. 2, omnium optime nomine *Behemoth* ait circumseribi *elephantem*; cujus passim sententiam sequuntur omnes latini. Hujus autem appellationis congruentia, cur plurali nomine *Behemoth* sive *bestiae* vocetur, passim ea traditur, quia unus cum sit, omnium bestiarum in se claudit quantitates et qualitates: quantitates quidem, quia, ut Aristoteles *lib. IV Hist. Animal.* cap. iv, et Plinius *lib. VIII, cap. 1*, dixerunt, est omnium animalium maximum: cujus ingentem magnitudinem Aelianus *lib. I, cap. II* et xxxi describit: qualitates autem et proprietates, quia, ut *ibid.* Aristoteles indicat, habet dentes fortissimos sicut leo; quos eboris

Aligi per De-
mone ve-
mos in-
tolla-
sunt.

Alii da-
monum mul-
titudinem.

Alii Sa-
tanam.

Alii bestiam ter-
ribilem.

S. Tho-
mas in-
telligit elephan-
tem; et
cur in Be-
hemoth
vocatur.

Elephas
habet
qualitas

natura demonstrat; cornua valida sicut taurus, non a capite, sed ab ore procedentia; serpentis agilitatem in proboscide aut tuba, quam huc illicque versat, ideoque *anguis* a quibusdam vocatur; lupi et ursi voracitatem, nam ingentem cibicopiam absorbit; eorum vivacitatem, cui Aristoteles ducentos annos vitae concedit, Plinius trecentos, Strabo quingentos; frigidum iram et furorem, summe enim exardescit in offendentes; ovium mansuetudinem erga pastorem suum, quem ut superiorem agnoscit et reveretur. Quae de causa Aelianus *lib. I, cap. xxxix*, duplici corde et sensu illum prestare confirmat, quorum uno ira accenditur, altero mitigatur, ut vere nihil aliud elephas esse videatur quam congeries quaedam bestiarum. Idcirco igitur ab Hebraeis recte dicitur esse *Behemoth*, id est *bestia*, juxta eorum phrasim, quae rem aliquam supremam naturam inferiorum continentem nomine pluralium appellare solent: est enim elephas animalium terrestrium maximum, quasi belluas omnes gregatim representans. Mens autem Dei animal grande describens est, Jobum orgere, ut consideret divinam potentiam in animantis mole immensi, altiusque humilitatis et sensus imprimatur, quod ediscat humanam virtutem civine posthabere. Illa verba: *Quem feci tecum*, sic intelligi possunt, q. d. Simul te et illum creavi: sexta quippe die homo reliquaque animalia terrestria condita sunt. *Pro tecum* Septuaginta vertunt *μαζα οτι, quod te, q. d.* Tam grandem et terribilem bestiam curavi, ut tecum habitet tuisque usibus serviat. licet enim Aristoteles *lib. VIII Hist. Animal.* cap. ix, quod praeter ceteris familiare animalium silvestrium sit elephas, et inter omnia animalia nullum magis ad naturam hominis accedat: quia videtur participare aliquid rationis et prudentiae, adeo ut Cicero non vereatur affirmare, non paucos hominum nationes sensu et ingenio esse illo inferiores. Et vere talia facit, quasi rationis esset compos, quorum multa refert Plinius *lib. VIII, cap. II, IV* et v, ingenti admirat one digna: nam et adorare reges docentur; «quod non ideo dicitur, inquit D. Thomas ad hunc locum, quia habeat intellectum, sed propter bonitatem naturalis aestimative.» Postquam autem descripsit elephantis cum homine convenientiam, subiungit ejus proprietates; ac primum recenset ea quae ad vicium rationem pertinent dicens: *Fenum quasi bos comedit*: ad litteram enim non vescitur carnibus ut leo; sed herbis, feno, arundinibus, et aliis hujusmodi, ad modum bovis vili et obvio pabulo contentus.

Mystice *Behemoth*, seu elephas, est typus demonis, quem Deus propriis coloribus depictum B. Jobo et nobis omnibus ob oculos ponit, ejusque naturam ad vivum exprimit, ut illum non tantum delectis et superficie tenus, sed intus etiam et in cute, ut animi, cognosceremus. Iste sane superbus tyrannus non tantum contenti dominari in

animam
bestia-
rum.

Elephas
per ce-
teris ani-
malibus
ad natu-
ram ho-
minis ac-
cedit.

Behem-
oth ty-
pus dia-
boli.

terra, sed etiam in mari; quae de eas quando caelo expulsus dicitur, clamavit angelus *Apor. xii, 12*: «Vae terra et mari, quia descendit diabolus ad vos.» Voluit ergo terram et mare tanquam sua possidere: idcirco, juxta probabilem sententiam, idolum illud Dagon *Jud. xvi, 23*, quod Philistei tanta veneratione colebant, superius animalis terribis, inferius vero immanis piscis tenebat effigiem, quia diabolus ementiam divinitatem in terra et mari dominantem voluit exprime- re. Unde sicut Deus sibi *Ezech. xxxii, 2*, superbum Pharaonem describens, qui in terra et mari se dominari jaclabat, nomine duplicis animalis expressit, unius terreni, alterius marini: «Leoni inquit, gentium et draconis, qui est in mari, assimilatus es:» ita loquens cum B. Jobo, demonis supremam superbiam descripturus, sub duorum animalium typo eum depingit, quorum unum primas tenet in terra; alterum, quod supremum est, in mari. Sunt autem illa elephas, quem vocat *Behemoth*, et cetus, quem vocat *Leviathan*. Observat autem hic B. Thomas, Deum quidem in cortice horum animalium naturas describere voluisse, non tamen de eis praecipue agere intendisse, sed de demone ipso; sicut saepe in Scriptura sacra agere consuevit, dum secundum corticem et superficiem de re aliqua loqui incipiens, verius alteram in illa describere intendit; ideoque multa saepe dicit, quae rei, de qua loqui coepit, non videntur posse convenire; quae egregie quadrant in ea, ad quam experientiam convertit sermonem: hujus sunt innumera exempla in Scriptura sacra, de quibus alibi. Etsi ergo de his duobus animi libus sermonem instituisse videatur, primario tamen diabolum describendum assumpsit, quod et ipsemet ita clare manifestat, ut non credam aliquam subesse posse dubitationem: nam de *Behemoth* agens, et volens explicare quisnam esset, subdit vers. 14: «Ipse est principium viarum Dei;» quo nomine demonem postea descripsit *Ezech. xxvii, 13*. De Leviathan similiter inferius agens, tandemque volens significare quisnam esset, de quo praecipue loquebatur *cap. xl, 25*: «Ipse, inquit, est rex super universos filios superbiae;» quod soli demoni convenire manifestum est. «Quod ergo Veritas per seipsam exposuit, inquit D. Gregorius *hom. 43 in Evangelium*, hoc aliter humana fragilitas explicare non praesumat.» Ait ergo ad Jobum Deus: «Ecce Behemoth, quem feci tecum, fenum quasi bos comedit,» ubi per Behemoth diabolum intelligendo loquitur, ut annotavit D. Augustinus *lib. XI De Civitate Dei* cap. xv, non de productione demonis secundum naturam (haec enim praecessit hominis conditionem, nam demon primae die creatus est, homo vero die sexta) sed de eo quod Deus demoni concessit, ut in mundo remaneret cum homine, toto tempore quo homo viveret super terram, ut sit sensus: Ecce diabolus, quem feci tecum, id est, cui concessi ut tecum in mundo maneret, cui et

Dens pri-
marie
per Be-
hemoth
intendit
nobis
diabolum
describere.

quo ser-
mon hic di-
citur
habere na-
turam
factus.

permissi ut tecum congregaretur, tecum bellum gereret, et omnes vires suas in te converteret. Non tamen propterea iniquum aliquid egi, quoniam etsi crudelis, immanis et insuperabilis hæc bestia videatur, fenum tamen tantummodo comedisti et consumisti.

Diabolus potest tantum fenum, id est terram, absorbere.

Que verba duobus modis exponi possunt, sicut et vox feni duo significat, primo bona terræ, divitiis, facultates, salutem, valetudinem corporis, et que ad mundi gloriam et prosperitatem pertinent; quæ omnia fenum dicuntur propter inconstantiam, instabilitatem, brevitetem et modicum valorem: ita Isai. xl. 6: « Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos agri: exsiccatum est fenum, et cecidit flos. » De qua re videndus est D. Augustinus in Psalm. lxxi. et D. Gregorius in Psalm. ci, qui supponit neminem esse, qui nesciat quam tenera et fragilis herba sit fenum, et quam expers fructus, qui in horrea possit congregari. Vide quoque S. Hieronymum in Psalm. cxxviii, et S. Ambrosium lib. III. Hexæm. cap. iv. Juxta hunc sensum igitur vult Deus responderi querimoniis B. Jobi, ut notat Philippus, dicens, quod quamvis ipse traderit eum in manus inimici, solummodo potuisse illum bona temporalia auferre et consumere, non in perditionem ipsius Jobi, sed ut virtus animi ipsius cresceret, ac splendidior appareret, q. d. Verum quidem est, a me hoc esse dispositum, aut potius peculiariter providentia permisissum, ut elephas iste horribilis tecum ageret, in te irrueret, et totam suam rabiem contra te converteret, non tamen ad tui exitium aut interitum; qui tantum potuit substantiam et facultates tuas, quæ feno comparantur, devorare, et solummodo villam queque et temporalia tua auferre; nullatenus autem potuit, me adjuvante, quæ magna et grandia sunt, scilicet animæ ornamenta, vel leviter attingere. Ex quibus explicari potest, quod Deus dæmoni dixit cap. ii. 6: « Ecce in manu tua est; verumtamen animam illius serva. » Tantum ergo potest bellua hæc externa devorare. Secundo, sumitur fenum pro hominibus carnalibus, qui externa tantum gloria nitent, nullumque intrinsecus fructum referunt, juxta illud Psalm. xci. 8: « Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum; » et iterum Psalm. cxxviii. 6: « Fiat sicut fenum tectorum: » ita exponit D. Gregorius hom. 13 in Evangelio. illud Isai. xl. 7: « Vere fenum est populus. » Vult igitur Deus dicere: Non est cur tu, o Jobe, tantas querimonias effundas, quod te tradiderim in manus Satanae; et quod ei concesserim ut te oppugnet, teque sagittis suis venenatis impetat: ille namque tantum devorat et absorbit homines carnales, deliciis deditos, fragiles, feno similes, qui presentia solum cogitant, et externam duntaxat gloriam affectant, interius autem vacui sunt robore ac virtute; qui penitentia operibus dediti, non solum non ab eo superantur, sed illum po-

Dæmon tantum habet potestatem in feno, id est in hominibus carnis.

tius facili negotio superant et devincunt. Hunc sensum sequi visus est B. Antonius, qui exploratam habebat Satanae fortitudinem, suisque monachis dicere solitus erat, illis qui recto corde Deum diligunt, vigiliis sacras agunt, jejunia celebrant, orationi intendunt, non esse hæc bestiam formidandam; ut qui non solum non vincantur ab ea, sed potius egregias de illa victorias reportent: ita S. Athanasius in Vita S. Ant.

Primum ergo declarat Deus, unde procedat diaboli impugatio, docens eam procedere ex peculiari Dei providentia permittente, ut nobiscum ille congregiatur: « Ecce, inquit, Behemoth, quem feci tecum. » Deus autem in Scriptura sacra facere dicitur non tantum quod directe operatur, sed etiam quod juxta sapientia sua ordinem peculiariter permittit, ut cum dixit Ezech. xiv. 9: « Ego Dominus decepi prophetam illum; » et Ecod. vii. 3: « Ego induravi cor Pharaonis, » etc. Vult ergo dicere: Ego sum qui permisi diabolo ut tecum esset, te impugnet, tecum manus consereret; qui sane id nunquam agere posset, nisi id ego illi permissem, ad bonum certe et utilitatem hominis, ut dictum est. Sed sicut Tob. vi. 16 angelus a Tobia animo metu, quem conceperat ex dæmonis impugnatione, excessit, demonstrans in quos ille prævaleat: « Audi me, inquit, et ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium, » et docuit illis esse, qui voluptati carni se tradunt tanquam equus et mulus; ita et Deus docet dæmonem tantum prævalere contra eos qui carnalia sectantur, quos feni nomine exprimit dicens: « Fenum quasi bos comedit. » In Hebræo est חֲסִידִים, quæ vox significat fenum crassum, quod in locis incultis nascitur, tantummodo aptum ad cibum animalium cum viride est, et ad nutrimentum ignis postquam est exsiccatum. Loquitur, ut diximus, de dæmone sub typo elephantis, quem, ut ait Strabo, apud Indos herba vel arundine viridi reficiunt; et hujus feni nomine illi homines exprimuntur qui feno similes sunt, tantum curantes carnis pulchritudinem et nitorem. Hi sunt quos diabolus expugnat, et prævaleat, qui operatur, inquit Apostolus Ephes. iv. 19, in filios diffidentia, qui seipsos traderent impudicitiæ in immunditiam, quos Deus ipse terram vocavit, quoniam terreni sunt, et in cibum serpentis infernalis destinavit, cui dixit Gen. iii. 14: « Terram comedes cunctis diebus vite tue. » Hi ergo, qui carnalia sectantur, fenum dicuntur, qui dum vivunt pabulum dia. Jolo præstant, et post mortem ignibus tradendi sunt æternis. Sequitur:

Cibus elephantis est crassum fenum; dæmonis vero cibi sunt homines carnales.

41. FORTITUDO EJUS IN LUMBIS EJUS, ET VIRTUS ILLIUS IN UMBILICO VENTRIS EJUS. — Locis hic difficultis videtur, sed facili evadet, si S. Hieronymi epist. 8 ad Demetr. et epist. 22 ad Eustoch., Olympiodori in Caten. et S. Gregorii Nazianzeni orat. in S. Bap. sententiam sequamur, et dicamus sub metaphora ab elephantis desumpta, in cujus typo

dæmon intelligitur, Deum pergere explanare quod explicandum assumpserat. Et quidem quamvis omnia animalia dicantur habere fortitudinem in lumbis, ut annotavit Hesychius in Levit. cap. iii; signanter tamen per excellentiam præ cæteris elephas eam dicitur habere in lumbis, seu, ut Septuaginta transtulerunt, in dorso; Symmachus in Ierem. in latere; aut, ut alii volunt, in humeris, super humeris. Nam ut constat ex iis qui elephantis naturam describunt, ingens pondus dorso aut lumbis sustentat: dorso nudo, inquit Elianus a Pineda citatus, tres bellatores fert, alterum dextra alterum sinistra pugnantem, ac simul quartum, qui bestiam dirigit. Quin imo certum est tantam esse fortitudinem lumborum elephantis, ut super illos turres lignæ construantur, quibus, ut inquit Philostratus lib. II, decem aut quindecim armati homines insistant, qui ex illis turribus tanquam expugnaculis in hostes jæculantur, aut arcu sagittas intorquent. Sed non egemus profanorum auctorum testimonio, cum Scriptura sacra I Mach. vi. 37, narret in exercitu Antiochi fuisse elephantis triginta duos ductos ad prælium, et turres lignæa desuper eos firmatas, ac protegentes super singulas bestias, et super eos machinas, et super singulas viros triginta duos, qui pugnant desuper; et Iudæ magister bestie. Quapropter Plinius lib. VIII, cap. x, vocat humeros turris, quia turres ferunt: et Lucretius lib. V, turrito corpore eos vocat. Ingens ergo elephantis fortitudo in lumbis, aut humeris aut dorso sita est. Quod si quæras unde tanta fortitudo proveniat, respondet:

Elephantis quæ sita fuerat occurr.

Elephantis turris.

Elephantis vis quomodo procedat ex umbilico.

ET VIRTUS ILLIUS IN UMBILICO VENTRIS EJUS. — Mirum est, quod ex umbilico ventris tanta fortitudo procedat: nihil enim debilius aut infirmius in eo reperitur quam umbilicus ventris, nam, ut Plinius lib. VIII, cap. x, ait, sicut durissimo tergo elephas est, ita ventre maxime molli; et ita refert rhinocerotem cum elephantis pugnantem, alvum aut ventrem præcipue cornu petere, quem naturali instinctu novit molliorem: quod et vir ille nobilis Eleazar observavit ad elephantem illum ingentem deiciendum. Existimo autem umbilicus nomine exprimere voluisse ventrem (ita Symmachus legit, ut observavit Olympiodorus in Caten.), non quomodo cumque, sed appetentissimum cibi et potus: nam in primis animalia in utero matris per umbilicum attrahunt et sugunt alimentum, quo nutriantur, augeantur et roborentur; unde communi locutione, quem videmus cibi appetentissimum, et comestationibus deditum, dicimus valido umbilico præstare. Vult ergo Deus exprimere a quonam fortitudo lumborum elephantis proveniat: illa enim oritur ex eo quod valido cibi potusque appetitu præstat, nullumque comedat et bibat, voracissimum enim est animal, utpote quod, ut Aristoteles lib. I Hist. Animal. cap. ix, et Elianus cap. xliii tradunt, mulos hor-

dei modios macedonicos quotidie edit, multasque metretas lacedæmonicas bibit. Tam avidus est cibi, ut teste Plinio lib. XIII, cap. x, palmas excelsas arbores prostrernat, ut arum fructibus pascat, et, sicut dixit S. Ambrosius lib. VI Hexæm. cap. v, nemora involvat ad sui escam, et tanto potu ufuit, ut dicat Deus in I Mach. vi. 18, quod fluvium absorbere videatur, ipsique montes ibid. vers. 13 herbas ferant. Quod multi propter voracitatem elephantis dictum credunt, cui videtur montes herbas ferre, quasi ipse solus sit qui omnes illas devoret. Fortitudo itaque hujus animalis juxta mentem S. Hieronymi, et Olympiodori et S. Gregorii Nazianzeni locis supra citatis, in lumbis est aut in dorso; super quod et turres extruuntur, quibus milites validajacula emittunt; sed hæc fortitudo vim et robur accipit ex umbilico ventris, id est ex nimio cibo et potu, quem elephas nimis appetit et assumit. Unde I Mach. vi. 34, et ad ascendum eorum robur ostendebatur eis sanguis uvæ et mori, quem vehementissime cupiunt appetuntque.

sicut vocat occidit bibose.

Mystice his verbis dæmonem expressit Deus, cuius « fortitudo in lumbis ejus: » lumborum nomine caro ipsa ejusque effectus et motus designantur, ut S. Patres non solum docent, sed ex Scripturis sacris confirmant, ut S. Hieronymus epist. 22 ad Eustoch., qui et varia loca expendit in Ezech. cap. xvi, et S. Basilii in illud Isai. xv. 4: « Lumbus Moabitidis clamavit; » et S. Gregorius hom. 13 in Evangelio. ex illo Apostoli Hebr. vii. 3, quod Levi decimatus est in lumbis Abraham; et ex eo quod dictum est ad Jacob Genes. xxxv. 11: « Reges de lumbis tuis egredientur. » Et ita intelligit ille varia loca, quæ exponit lib. XIII Moral. cap. ix et lib. XXVIII, cap. vii. Origenes, Theodoretus, Basilii et Didymi ad carnis motus referunt illud Psalm. xxxviii. 8: « Lumbi mei impleti sunt illusionibus, » ubi S. Hieronymus legit ignominia: mirum est enim quam ignominiosi motus ex carne oriantur; statim ut eos senserunt parentes primi, vercunda sunt affecti. In hujus modi lumbis sita est dæmonis fortitudo, nam ex carne affectus excitat, quos contra animam tanquam jacula et validas sagittas expellit; unde Luc. xii. 23 et Christus Dominus primum hortatus est lumbos præcingere et comprimere, ut annotavit S. Hieronymus Epist. 22, et in Ezech. cap. xvi citatum, varia loca ad hoc institutum expendens: nam Ecod. xii. 12 qui pascha factorus est, ac cinctis moralitatisque lumbis facere præcipitur. Et ad Jobum supr. vers. 2 dixit Deus: « Aceinge sicut vir lumbos tuos; » et S. Joannes Baptista Marc. 1, 6 dicitur cinctus « zona pellæa circa lumbos suos, » et Luc. xii. 35, apostoli jubentur accinctis lumbis Evangelii tenere lucernas. Ex lumbis igitur diabolus extrahit desideria quæ militat adversus animam; et quamvis caro in se infirma sit et imbecillis videatur, id intelligendum est ad bonum: « Non enim habitat in carne

Dæmonis fortitudo quomodo sit in lumbis sita.

Lumbi sunt arx et armamentarium diaboli.

mea bonum. » inquit Paulus Rom. vii. 19. Sed ad malum potentissima est, tanque valida, ut super eam diabolus machinas ac turres extruat, ex quibus illa venenata jacula emittat, quæ S. Paulus expressit Galat. v. 19 : « Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, vendicatio, inimicitie, contentiones, emulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia. »

Et forte id quod paulo ante diximus Psalm. XXXVII, 8 : « Lumbi mei impleti sunt illusionibus, » potest ex hac doctrina expleri, ut illusiones vocet eas machinas aut turres bellicas, quas instar elephantiurum diabolus super lumbos ejus extruebat, ut ex illis tanquam ex munitis arcibus sagittas venenatas, id est inordinatas affectus et motus mitteret. Commune est enim, in Scriptura sacra *lumbus* pro bellico certamine accipi, et ita illusiones vocari poterunt machinæ bellicæ, quibus quo utuntur, illudere inimicis contendunt. Hic ergo arcem suam diabolus statuit : « In lumbis fortitudo ejus, » aut propugnaculum, vel arx, ex qua bellum crudele indicit et exsequitur; virtus tamen, a qua pendet et procedit talis fortitudo, est « in umbilico ventris, » in nimio videlicet appetitu, et usi cibi et potus, quo roboratur caro et incrassatur, id apta redditur ut innumeros inordinatos motus excilet, quibus contra animam diabolus agit. Ex his intelligitur quod ad Jerusalem aut synagogam dixit Deus sub specie molæris, *Eze. ch. xvi. 4* : « In die, inquit, ortus tui non est præcisus umbilicus tuus; » *dies* autem *ortus* synagogæ dicitur, cum de Ægypto eductus est populus ille : tunc enim quasi formatus est peculiaribus legibus et ceremoniis a Deo institutis; cui dedit Deus Moysen tanquam nutricem, qui Num. xi. 12 populum illum ex Ægypto tanquam ex utero, quo tenebatur inclusus, prædentem recipere et portare in sinu suo, sicut solet nutrix infantulum portare. Volens ergo Deus indicare, unde populus ille tot mala incurrit, unde et diabolus tandem habuerit fortitudinem contra illum agens, ut ad supra viam etiam idololatriæ pertraxerit : « In die, inquit, ortus tui non est præcisus umbilicus tuus : » *umbilicus* nomine indicat nimiam ciborum appetentiam et usum; ab illa siquidem die, qua eductus est populus de Ægypto, cepit tradere se commensationibus et ebrietatibus *Ezecl. XXXI. 6 et II Cor. x. 7* : « Sedit enim populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere; » unde factum ut demon tantam contra eos fortitudinem adeptus sit, usque prævaluerit, et usque ad summum illud idololatriæ facinus pertraxerit.

12. STRINGIT CAUDAM SUAM QUASI CEDRUM : NERVI TESTICULORUM EJUS PERPLEXI SUNT. — Cum hic de Behemoth seu elephante sermo sit, difficile est explicari, quomodo ejus cauda cum cedro comparetur : constat enim in primis cedrum esse arborem altissimum, omnes arbores superantem, ut patet ex Scripturis, et indicatur apud Esaiam

cap. LXXIII, 3 et 8. Constat etiam eandem elephantis breviorē esse caudis omnium animalium, comparate loquendo : omnia enim animalia, teste Plinio lib. XI, cap. XXV, caudas habent a natura corporum storum magnitudini respondentē : solus elephas est, qui eam habeat brevissimam, strietam, nullis pilis vestitam, adeoque ne museis quidem abigendis idoneam; quas idcirco autem in rugas contrahendo comprimit et occidit. Quomodo igitur possit elephanti convanire, quod « stringat (in Hebræo est פָּרַח, *haphast*, quod quidam vertunt *elevat*, *erigit*) caudam suam quasi cedrum? » verum divina Sapientia non tam elephantis caudam quam demonis actiones voluit describere. Brevissima sane est elephantis cauda, et nihilominus eam adinstar cedri erigere, elevare ac stringere conatur. *Cauda* nomine Scriptura de demone agens ejusdem tentationem intelligit, metaphora a serpente sumpta, qui cauda ferit, vel a scorpione, qui per eandem venenum instillat : nam, ut Plinius ait, scorpionis cauda semper in actu est. Nullo momento diabolus meditari cessat, ne quando desit occasionis : ita Apoc. ix. 10 locustæ illæ, quæ ex puteo abyssus ascendunt, « habebant caudas similes scorpionum, » et aculei erant in caudis earum, » quibus varias et validas diaboli tentationes Spiritus Sanctus expressit : ita *ibid.* cap. XII, 4 draco perhibetur « cauda sua traxisse tertiam partem stellarum cæli; » quia tentatione et susione sua multos et innumerabiles ad ima pertraxit.

Cauda ergo hujus Behemoth brevissima est, sed eam stringit et erigit tanquam cedrum; quia si vere attendatur hora que tentando promittit, ad que animam allicere cupit, et mala que tentando fugienda proponit, a quibus nos avertere conatur, brevissima sunt et decurtata. Sunt enim temporalia bona et mala, unde tam bona quibus allicit, quam mala quibus terret, brevissima sunt; illa tamen erigit et extollit quasi cedrum, et quasi supra eam exhibet : quia bona, ad que excitat, proponit tanquam excellentia, et mala tanquam omnino intoleranda, et remediū expertia; quo fit, ut cor hominis hoc ipso stringat, et quasi ad extremum ducat angustias. Quis enim dicere potest, quomodo objicit mulieri necessitatem, quam patitur tanquam supremam et extremam, quasi jam nullum remedium supersit, nisi illa egerit que ipse suadet? quis explicare possit, quomodo stringat cor hominis familiam alentem, et prolem copiosam, persuadens ei nullum superesse remedium, nisi namque ad illicita extendat? Quis dicat? quomodo Jude imposuit ipsum non posse vivere inter homines, qui tam detestandum facinus commiserat, nec aliud tanto malo remedium superesse præter laqueum? Christum ipsum in deserto tentans hoc modo stringere conatus est, proponens ei necessitatem famis, quam patiebatur, talem esse, quam, nisi miraculum induceret, evadere minime posset; cum tamen ibi Christus

haberet quod edere posset, accommodans se loco et temporī, cibo utens quo Joannes se sustentaverat. Ita quidem tu, o mulier, attende quod vere habes media tue sustentationi accommodata, labora, manuum operibus intende, alteri inseruilo, etc. Tu itidem homo contentus esto cibo vestitula communi, etc. Ita Hieronymus de la Nuza *Treat. 7*, ubi de jejunio et tentatione Christi agit.

Dei-
machi seu
elephas
aut tyron
Anti-
christi.

Elephan-
tis cauda
demonis
tentatio-
nem re-
fert.

Demon
mala et
bona
tempora-
lia, cum
sint bre-
vissima,
erigit
tanquam
maxima.

haberet quod edere posset, accommodans se loco et temporī, cibo utens quo Joannes se sustentaverat. Ita quidem tu, o mulier, attende quod vere habes media tue sustentationi accommodata, labora, manuum operibus intende, alteri inseruilo, etc. Tu itidem homo contentus esto cibo vestitula communi, etc. Ita Hieronymus de la Nuza *Treat. 7*, ubi de jejunio et tentatione Christi agit.

Allegorie S. Gregorius lib. XXXII *Moral.* cap. XII, per *caudam Behemoth* intelligit Antichristum; tum quia in fine sæculorum venturus est, eritque ultimus qui partes demonis acturus sit; tum quia vilissimus homo erit, ac proinde merito cauda elephantis, inter omnes animalium, vilissima et brevissima, typice adumbratur. Hic instar allicimæ cedri eriget se et extollet ope demonis, a quo immensas thesaurorum copias accipiat, quibus ad se homines alliciat, atque prodigiosis illusionibus seducat. Quod egregie dixit Daniel cap. viii. 24, ut annotavit S. Gregorius loco citato : *Roborabitur fortitudo ejus non in suis viribus*, quia Satane virtute divitiis, quibus ad se homines alliciet, obtinebit; et *interferet*, inquit, *robustus*, id est, eos qui sanctitate videantur firmati; et in copia rerum omnium occidet plurimos, quod de morte peccati præcipue intelligendum: innumeros enim *typheta* a negandum Deum, et se adorandum: ita Daniel. Bene autem dixit Deus de demone agens : « Stringit caudam suam quasi cedrum, » qua per Antichristum, quem ditissimum faciet, stringet firmissime ac valide corda sanctorum : nam nihil magis cor ardet, stringit et quasi compellit ad aliud, quam abundantissima divitiarum et omnium temporalium bonorum promissio.

NERVI TESTICULORUM EJUS PERPLEXI. — Mirum est sane, Deum ad pudendam elephantis describendam separationem suam demittere : certe in eo aliquod latere mysterium necesse est; idque tanto amplius credendum, quanto similibus verbis nunquam Deus in Scriptura usus fuit. In primis enim vox hebræa פָּרַח *phahadon*, ut notat Boixians, hoc tantum loco in Scriptura legitur; que videtur deduci a verbo פָּרַח *phahad*, quod significat *temere*; et quia ex quibus timemus abscondita servamus, deductum est nomen פָּרַח *phahad*, quod pro *pendula* aut *verenda* significat, que abscondita proprie honestatem sunt. Unde alii transferunt, *vereri veredularum ejus*, et transferre possumus, *nervi absconditorum ejus*. Deinde etiam verbum פָּרַח *sa-roq* sollemmodo hoc in loco in tota Scriptura reperitur, quod Vulgatus transtulit *perplexi sunt*; Septuaginta reddunt *εμπλεξισται*, *complicati sunt*; alii *ramificati sunt*, a verbo enim פָּרַח *sa-roq* deducitur nomen פָּרַח *sa-rigim*, quod significat *palmites* seu propagines viuis; sic a perplexitate dicitur, quod nullis hinc et inde abundet surculis, quos *claviculos* aut *copreolos* vocamus, quia ad utramque partem quedam cornicula quasi claviculos habent, quibus palmites hinc aut inde ar-

boris ramos apprehendant, et quasi colligatos teneant, quibus implicati adherant; propter quos palmes vere ramificatus est, aut perplexus dici potest. Haudquaquam sane Deo cure fuisse tum mihi abscondita aut pudenda elephantis describere, nisi per illa aliquid aliis intendisset circa demonem explicare. Per *nervos igitur pudendorum* ejus significantur demonis tentationes, quibus peccatum generare conatur, ipse est enim mendacii et peccati pater, auctor et genitor, porro *ramificata* diemur istius modi tentationes ad modum palmitum qui varios claviculos habent, ut vel ex hac vel ex illa parte mentem comprehendere et religare possint. Varia namque diabolus tentans intendit, ut si tentatio ex hac parte non apprehenderit, apprehendat ex illa, v. g. cum inducit te ut ad damnum ludi te confidas, nulla intendit, aut te in perjurium et furorē conicendat, aut exponere ut bona tua perdas, ex quo libi innumera mala nascentur : cum inducit ut ad periculolespectacula accedas, intendit ut *ibid.* comparentes mulieres aut virgines concupiscas, aut detractionibus vaces, etc. Vide S. Gregorium lib. XXXII *Moral.* cap. XII.

13. OSSA EJUS VELUT FISTULE ERIS : CARTILAGO UT LIES QUASI LAMIS ET FERREÆ. — Hæc verba quidam de elephante dicta credunt propter dentes, qui fortissimi et quasi arcei sunt, nulla cavitate vacui; alii propter omnia ejus ossa, signanter costas, dici m volunt, utpote que propter duritiam et fortitudinem maxime *arcei* vocentur. Unde Septuaginta verbi nri, *αὐτῶν τὰ ὀστῆα ὡς ὀφθαλμοὶ καὶ ὡς ἄρματα*, *ostæ ejus costæ arcei, et spina ejus ferrea fustis*; sed nec magnum quid hæc sententia continet, si de ossibus elephantis duntaxat loquatur; quare verius est Deum voluisse demonis ossa describere. Nocantur autem demonis ossa tentationes, suggestiones, machinationes, consilia, frausque ejus, ut greci Patres docent; et jure merito, nam sicut in ossibus positio corporis rebarque subsistit, ita in fraudulentis consiliis tota se ejus malitia erigit. Hæc autem *arcei* dicuntur propter obstinationem et pertinaciam inflexibilemque malitiam : ita Olympiodorus in *Catenâ*: quippe indefessa est, demonis in tentando constantia; non enim frangitur temporis diuturnitas, non illius moræ indet, nec si iterum Sermapue ac sæpius repellatur, animum despondat, aut in pugnam deterritione languet. Uti enim ossa non flebantur, nec mollescent, ita demon non incurvatur dominis, non credit victus, non confuso fugit pulsus, musca est impudens, identidem redit, etsi centies rursusque centies abigatur. Et sicut in exagilitate et persequenda præda non fatigatur, ita etiam in retinenda impigeritius, nulli parci optare : ex ejus unguibus non minus difficaliter extorseris prædam, quam, ut vetus est verbum, ex lileulis semesum agnum. B. Gregorius lib. XXXII *Moral.* cap. xv addit et aliam rationem, cur

Nervi
pudendorum
ejus
græcè
dicuntur
tentatio-
nes qui-
bus fas-
ciantur
peccata
aut r
peccatum.

Vers. 13

Demon-
is os
vocantur
tentatio-
nes; i
aut ere-
muncan-
teatur.

Constan-
tia d-
monis i-
tentand-
iudeus
ca.

hec demonis ossa areæ vocentur, quia scilicet dulciter suaviterque sonare videntur: notum est enim in Scriptura sacra areis nomine eloquentiam significari, quapropter, ut annotavit D. Hieronymus in Dan. cap. ii, in illa statua, quam vidit Nabuchodonosor, venter areus significabat Græcos, quia eloquentia ac sapientia vigebant: «Es enim, inquit, est vocalissimum maximeque sonorum.»

Diabolus in venter enim maxime dicitur.

Diabolus in venter enim maxime dicitur.

Eloquenter igitur et suaviter ad modum fistularum ærearum diabolus sonare videtur, et variis tentationibus agens quasi variis fistulis personat: in organo varie sunt fistule æræ, quas sapiens pulsator ordinatissime pulsat: primo enim personat fistula depressum sonum emittente, et subito convertit manum ad eam pulsandam, quæ altissimum acutissimumque reddit; et ita acutum sonum cum depressio temperat, ut mirum concitum reddat. Idem in tentationibus observat diabolus, quia maxima dexteritate velut insignis modulatur non nudas tentationes proponit, sed suaviter sonans animam demulcet et disponit, ut placeant, et earum delectationem velut gratissimam modulationem mentalibus cujusvis auribus inferre contendit.

Unde non est dubium, ut scite hic advertit Pineda, quin ex utroque nomine tum areis tum osium ingens diaboli fortitudo et vires significentur, non esse scilicet, quibus alienos muros valeat confringere, sed callide artes et subdole machinationes, quibus animam blande pelliciat atque seducat. Aperit has fistulas areis imago, qua munitur pessimum hunc impostorem ex hominum nutu atque sententia thiba canere sive tympanum pulsare. Quod ludenter persequitur S. Gregorius lib. XXIX Moral. cap. xi, dum ea Jobi verba cap. XXXVIII, 24: *Dividitur æstus super terram*, sic premit: «Recte vero etiam *dividi* æstus dicitur, quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac juxta positis vitibus fatigantur: prius enim conspersione uniuscujusque antiquus adversarius perspicit, et tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidus, alius elatis moribus existit. Quo ergo occultus adversarius facile capiat, vicinas conspersione deceptionis parat: quia etenim lætitiæ voluptas juxta est, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, paventibus terrores intentat; quia elatos extollit laudibus conspiciat, eos ad quæque voluerit blandis favoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitibus convenientibus insidiat: neque enim facile captivaret, si aut luxuriosis præmia, aut avaris scorta proponeret; si aut voraces de abstinentiæ gloria aut abstinentes de gula inebellitate pulsaret; si mitis per studium certaminis aut iracundos capere per pavorem formidinis quæreret.» Hæc Gregorius. Solet etiam diabolus non raro aliqua bona suadere, ut ad malum valeat pertrahere; et sic malum colore ali-

cujus virtutis contegit, atque sub esca pietatis haurum malitiæ abscondit, de quo dicitur: «Cartilago illius quasi lamina ferrea;» ubi *cartilaginis* nomine S. Gregorius lib. XXXII Moral. cap. xvii hanc ipsius hostis nostri versutiam intelligit: «Quid enim, inquit, per *cartilaginem* nisi similitudo ejus accipitur? cartilago namque ossis ostendit speciem, sed ossis non habet firmitatem. Et sunt nonnulla vitia, quæ ostendunt in se rectitudinis speciem, sed ex pravitatis prodeunt infirmitate: hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat, ut plerumque ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingat, et inde quisque quasi exspectet præmia, unde dignus est æterna invenire tormenta.» ita S. Gregorius, qui id latissime adhibitis exemplis declarat. Postquam ergo Deus expressit, unde procedat diaboli impugnat, et qui sint quos diabolus revincit, insuper quibus viribus et armis agat, jam tandem exponit, quoniam esset gladio feriendus dicens:

44. IPSE EST PRINCIPUM VIARUM DEI, QUI FECIT EUM VERS. 14. APPLICABIT GLADIUM EJUS. — Ut superius notabamus, cepit Deus describere demonem sub Behemoth aut elephantis specie; et ita quamvis aliqua dixisset quæ vere in elephantem quadrant, tamen ita sermonem ad demonem describendum convertit, ut difficile possint ea que subdi elephantis convenire, commodissime autem demoni aptantur, qualia sunt hæc, que non nisi videntur, ut D. Thomas ait, ad elephantem applicat aliqui. Quomodo enim dicitur ille principium viarum Dei? Quisnam gladius est, quem Deus applicat contra eum? demonem ergo, et que circa eum sunt, hæc verba mire describunt: dicitur enim diabolus «principium viarum Dei:» pro quo Septuaginta legunt, τὸ πρῶτον ἀρχὴ πάσης τῆς κτίσεως, hoc est principium formationis Domini: quia inter omnes creaturas, quas Deus formavit, ille principem tenuit locum secundum naturam, et secundum dona gratiæ que tunc recepit. In cujus confirmationem S. Gregorius lib. XXXII Moral. cap. xviii, late persequitur illud *Ezech. xxviii, 13*: «Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, » etc.; et iterum *ibid.*, cap. xxxi, 8: «Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei: abietes non æquaverunt summitatem ejus: platani non fuerunt æque frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi et pulchritudini ejus: quoniam speciosum fecit eum in multis condensisque frondibus, » etc. Dicitur itaque de diabolo sive Lucifero, quod sit ipse principium viarum Dei, quia nimirum omnibus creaturis est excellentior secundum naturam, ut late Deus ipse prosequitur. Quoniam autem, ut B. Dionysius Areopagita lib. *De Divin. Nom.* cap. iv docuit, ad naturam sequitur potentia; et unaqueque res tanto majoris est potestatis, quanto est excellentioris nature; et hoc ipso quo fatetur Deus illum esse omnibus superiorem, videbatur inferendum, quod consequenter omnes quoque creaturas secundum potentiam excede-

Quid per cartilaginem nisi similitudo ejus accipitur.

Quomodo enim dicitur ille principium viarum Dei.

Deus applicabit, id est restringit gladium sive potentiam diaboli.

Diabolus secundum naturam omnes superat creaturas.

ret, adeoque nobis impossibile esse illi obistere; idcirco subdit:

QUI FECIT EUM APPLICABIT GLADIUM EJUS. — Quæ verba egregiam continent doctrinam excellentemque Dei promissionem: nam qui fecit eum Filius Dei est, per quem *Joan. 1, 3* omnia facta sunt; qui dicit *Isai. lvi, 16*: «Ego creavi fabrum, » id est demonem, ut S. Hieronymus exponit; ille ergo qui in mundi initio fecit eum applicabit gladium ipsius. Verbum *applicandi* in Hebræo est *וַיַּנְגַּשׁ* *ngas*, quod aliquando in Scriptura sacra significat *offerre*; et ita illud transtulit noster Vulgatus interpres *Amos. v, 23*: «Numquid hostias et sacrificium obtulisti mihi?» et iterum *Malach. ii, 12*: «Offerentem munus Domino;» et *Isai. lvi, 7*: «Oblatus est, quia ipse voluit;» et alibi sæpe. Quoniam autem in oblationibus interiora animalium adabantur et fiebant manifesta, oculisque omnium exponebantur, idcirco verbum illud significare potest *aperire*, manifestare, nudare quæ abscondita erant, ut sensus sit: Qui fecit eum manifestabit, nudabit, explicabit gladium ipsius: ipse inquam diaboli, ut explicans S. Gregorius, Bada et Philippus in hunc locum. Deus ergo, qui dicitur fecisse demonem, non solum quia creavit eum secundum naturam, sed etiam quia peculiari sapientiæ suæ dispositione illi permisit, ut hominem impugnaret, sicut explicat D. Augustinus lib. *XI De Civit.* cap. xv et xvii, et lib. *XI De Genes.* ad *lit. cap. xxii*, ita se gessit, ut quo facilis homo demonem vincere, et semetipsum armare contra illum impetus posset, manifestaret, explicaverit, et in lucem emerisset gladium, id est, vim et fortitudinem ipsius, quæ homines impellit, apertissime declaraverit. Vel etiam sic, ut *applicare gladium* idem sit quod restringere, replicare, implicare, vel involvere ad eum modum, quo acutum gladium vagina implicamus et involvimus, quæ ejus acies inclusa tenetur, ne ferire possit. Si ergo diabolus sibimetipsi relinqueretur, sicut omnes creaturas secundum naturam suam superat, sic ulique easdem etiam secundum potentiam superaret, quam *gladii* nomine Deus expressit; verum hæc potentia comprimitur, involvitur restringitur quæ a Deo, ut non quantum vult, sed quantum ei permittitur, agere possit.

Pulchre S. Gregorius lib. XXXII Moral. cap. xix: «Gladius, inquit, Behemoth istius ipsa nocendi malitia est; sed ab eo, a quo bonus per naturam factus est, ejus gladium applicat: quia ejus malitia divina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit permittatur. Quia ergo hostis noster et multum potest, et minus percult, ejus gladium pietas Conditoris adstringit, ut replicatus intra ejus conscientiam lateat, et ultra quam desuper juste disponitur sese in mortem hominum ejus malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter prævalet, hoc de principio magna conditionis potest; quod vero a quibusdam vincitur, ejus nimirum gladius

ab auctore replicatur. Iste namque Behemoth, qui principium viarum Dei est, cum contra S. Job licentiam tentationis accepit, gentes movit, greges abstulit, ignem de celo deposuit, perturbato aere ventos excitavit, domum concutiens subruit, concitantes filios exstinxit, uxoris mentem in dolo prave suasionis exercuit, mariti carnem infectis vulneribus confodit; sed ejus gladius a Conditore replicatur cum dicitur cap. ii, 6: *Animam illius serva*. Qui replicato gladio quantæ sit infirmitatis Evangelista testante describitur; quia nec manere in obseho homine potuit, nec rursus invadere bruta animalia non jussus presumpsit dicens *Matth. viii, 31*: *Si ejcis nos, mitte nos in gregem porcorum*. Malitia quippe ejus gladius quam sit replicatus ostenditur, cui si potestas summa licentiam non præberet, nec grassari in porcorum gregem valeret. » Ex quo recte inferit idem S. Gregorius dicens: Quando ergo iste sua sponte nocere factus ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat, quod non jussu contingere nec porcos presumat? Sic ille. Hoc ipsum ex hac eadem historia similiter D. Thomas III *Quest. XLIV, art. 4*, et B. Chrysostomus *hom. 22 in Matth.* expendit. Vult ergo Deus dicere ad Jobum, non esse cur diaboli potentiam nimis timeat, quæ etsi magna sit, tamen ita Dei virtute comprimitur, ut nullam vim ipsius possit voluntati inferre. Peculiaris hæc de re tractatum edidit B. Chrysostomus *hom. 65 ad popul.* ostendens nos Deo gratiæ agere debere, quod commensurata nobis certamina largitus sit; ex quo hæc sententiam liceat clarius explicare, quam si recte expendamus, videbimus vere B. Paulum eam explicandam assumere voluisse cum dixit *I Cor. x, 13*: «Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ultra id quod potestis, » etc. Verbum enim *applicandi*, quo Deus hic ulitur, proprium est medicorum medicamentum applicatum: vox autem *gladii* in Scriptura sacra, juxta SS. Patres, Hieronymum in *Isai.* cap. lvi; Augustinum *epist. 69, ad Paul.* atque in *Psal. civ*, et Gregorium lib. XXXIV *Moral.* cap. iv id proprie significat, quod ad alterius destructionem, exitium vel malum adnovetur, quæ tunc tribulationem inducit. Ita dicitur de peccatoribus *Psalm. lvi, 8*: «Et gladius in ore ipsorum;» et iterum *Psalm. lvi, 5*: «Lingua eorum ultra idem acutus: » ita persecutio illata S. Joseph dicitur *gladius aut ferrum*: «Ferrum, inquit David *Psalm. cv, 19*, pertransiit animam ejus;» et *Luc. ii, 35*, tribulatio B. Virginis inflata in Christi morte dicitur «gladius pertransiens animam, » idque confirmat ad vim hebræi sermonis, quo gladius dicitur חֶרֶב *hæreb*, proprieque significat *excisionem*, desolationem, vastationem, ut Brixianus annotavit.

Unde B. Gregorius supra citatus recte colligit gladium diaboli hoc loco dici ejus malitiam et iram, quam vos vastare, desolare ac perdere nititur. Quo supposito, elegantissime dixit Deus: «Qui fecit eum, applicabit gladium ejus, » ut locutio

Deus non permittit demoni tentare ultra vires nostras.

Vox gladius pro quo statuat in Scriptura.

Deus implet malitiam.